

Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες: Η αντιμετώπιση του φαινομένου στην Ελληνική πραγματικότητα.

**Θάνου Ελένη, Φουντουκίδης Αλέξανδρος.
Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα «Τραπεζική»
ethanou@otenet.gr**

Abstract

Το φαινόμενο της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, γνωστό και ως «ξέπλυμα χρήματος» έχει λάβει τεράστιες διαστάσεις με την παγκοσμιοποίηση των χρηματοπιστωτικών αγορών, την απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων και την εξάπλωση του διαδικτύου και των ηλεκτρονικών συναλλαγών. Η αντιμετώπιση και ο περιορισμός του σε διεθνές και εθνικό επίπεδο κρίνονται σαν θέμα προτεραιότητας τόσο για λόγους νομιμότητας και ηθικής τάξεως όσο και για την προστασία της σταθερότητας και αξιοπιστίας του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Διεθνείς οργανισμοί όπως τη Ηνωμένα Έθνη, η Ευρωπαϊκή Ένωση, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και άλλοι έχουν ασχοληθεί με το θέμα ενώ ήδη από το 1989 θεσπίστηκε ειδικό διεθνές όργανο, η FATF με σκοπό την καταπολέμηση του φαινομένου. Η συμμερφωση κάθε χώρας με το σύνθετο πλέγμα των διεθνών κανόνων που στοχεύουν να περιορίσουν το πρόβλημα είναι ζωτικής σημασίας για την διασφάλιση της αξιοπιστίας του χρηματοπιστωτικού τομέα της. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να περιγράψει το πρόβλημα και τους τρόπους αντιμετώπισής του, και στη συνέχεια, με τη βοήθεια μελέτης πεδίου να διερευνήσει το βαθμό εξοικείωσης των υπαλλήλων των Ελληνικών Τραπεζών με το θέμα και να αξιολογήσει την αποτελεσματικότητα των ενεργειών και πρωτοβουλιών που έχουν γίνει μέχρι σήμερα.

Keywords: Ξέπλυμα χρήματος, τράπεζες, θεσμικό πλαίσιο.

Σκοπός και μεθοδολογία.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να περιγράψει το φαινόμενο της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, γνωστό και ως «ξέπλυμα χρήματος» στα πλαίσια ενός παγκοσμιοποιημένου χρηματοπιστωτικού συστήματος, το ρυθμιστικό πλαίσιο αντιμετώπισης του σε διεθνές και εθνικό επίπεδο, τις ιδιαιτερότητες που οφείλονται στην εξάπλωση των διαδικτυακών τραπεζικών συναλλαγών, και τέλος, να διερευνήσει το βαθμό προσαρμογής και ετοιμότητας του Ελληνικού τραπεζικού συστήματος για την αντιμετώπισή του.

Πρέπει να σημειωθεί ότι λόγω της φύσης του προβλήματος, δεν υπάρχουν αξιόπιστα στατιστικά στοιχεία για την έκτασή του, παρά μόνο εκτιμήσεις. Έτσι, περιοριζόμαστε στην παράθεση των πιο αξιόπιστων από αυτές τις εκτιμήσεις και επικεντρωνόμαστε στην διερεύνηση της ετοιμότητας του Ελληνικού τραπεζικού τομέα για την αντιμετώπισή του. Αφού παρουσιάσουμε την θεωρία και το ισχύον θεσμικό πλαίσιο, παραθέτουμε τα αποτελέσματα έρευνας πεδίου που έγινε με τη βοήθεια ερωτηματολογίου που μοιράστηκε στο σύνολο σχεδόν των τραπεζών ενός νομού. Η επεξεργασία των απαντήσεων παρέχει στοιχεία για το βαθμό κατανόησης του φαινομένου από τους τραπεζοϋπαλλήλους που είναι

επιφορτισμένοι με την πρόληψη της χρήσης του τραπεζικού συστήματος για την νομιμοποίηση παράνομων εσόδων.

Προσδιορισμός του προβλήματος και η διεθνής εμπειρία στην προσέγγιση και αντιμετώπισή του.

Ορισμός, περιγραφή και διαστάσεις του φαινομένου

Ξέπλυμα χρήματος είναι η νομιμοποίηση, μέσω κυρίως του χρηματοπιστωτικού συστήματος, των εσόδων που προέρχονται από κάθε εγκληματική δραστηριότητα. Βασικός σκοπός των περισσότερων παράνομων ενεργειών είναι ο προσπορισμός ατομικού ή ομαδικού κέρδους. Το ξέπλυμα χρήματος είναι η διαδικασία που ακολουθείται προκειμένου οι εγκληματίες να αποκρύψουν την παράνομη προέλευση των κεφαλαίων που αποκτούν και να μεταβάλλουν την ταυτότητα τους, έτσι ώστε να φαίνεται ότι αποκτήθηκαν ή ότι προέρχονται από νόμιμη πηγή¹ προκειμένου να μπορέσουν να χρησιμοποιηθούν είτε σε νόμιμες επενδύσεις είτε σε νέες παράνομες ενέργειες.

Ως βασικοί δίαυλοι για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες χρησιμοποιούνται κατά κανόνα τα πιστωτικά ιδρύματα, οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις, οι κεφαλαιαγορές, η κτηματαγορά, οι εμπορικές επιχειρήσεις και τα καζίνο. Η καταπολέμηση της πρακτικής της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες άρχισε από τη δεκαετία του 1980 να ανάγεται σε προτεραιότητα για τις κυβερνήσεις και τις δικαστικές αρχές πολλών κρατών ανά την υφήλιο. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε όμως ειδικά στο θέμα της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος ως διαύλου για την νομιμοποίηση τέτοιων εσόδων. Εκτιμώντας ότι, όταν οι διαμεσολαβούντες χρηματοπιστωτικοί φορείς, και ειδικότερα τα πιστωτικά ιδρύματα, χρησιμοποιούνται ως δίαυλοι για τη νομιμοποίηση του προϊόντος παράνομων δραστηριοτήτων, η φερεγγυότητα και η σταθερότητα του ενεχόμενου φορέα, αλλά και η αξιοπιστία του χρηματοπιστωτικού συστήματος στο σύνολο του, μπορούν να κλονιστούν σοβαρά, με αποτέλεσμα την απώλεια της εμπιστοσύνης του κοινού σε αυτό, οι αρμόδιες εποπτικές αρχές των πιστωτικών ιδρυμάτων άρχισαν, σε συνεργασία με τις εθνικές κυβερνήσεις, να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες ρυθμιστικής παρέμβασης².

Ο όρος ξέπλυμα (*laundering*) προέρχεται από την πρακτική των Αμερικάνων κακοποιών που διακινούσαν παράνομα αλκοόλ κατά την περίοδο της ποτοαπαγόρευσης στις ΗΠΑ (1920-1930), να νομιμοποιούν το βρώμικο χρέμα τους αγοράζοντας και λειτουργώντας συνοικιακά πλυντήρια. Σήμερα πλέον, τα διεθνή κυκλώματα των παράνομων οργανώσεων έχουν αναγάγει το ξέπλυμα χρήματος σε «επιστήμη», εκμεταλλευόμενα την παγκοσμιοποίηση και την τεχνολογική πρόοδο καθώς και τις διαφορές μεταξύ των εθνικών νομοθεσιών. Οι συνθήκες που διαμορφώθηκαν σε παγκόσμιο επίπεδο κατά την τελευταία εικοσαετία με τη διεθνοποίηση των οικονομιών και την κατάργηση των ελέγχων στην κίνηση κεφαλαίων, διευκόλυναν και συνεχίζουν να διευκολύνουν σημαντικά τη διακίνηση και νομιμοποίηση εσόδων που προέρχονται από παράνομες εγκληματικές δραστηριότητες, όπως

¹ Γ.Τραγάκης, «Ο νόμος για τη νομιμοποίηση των εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και οι υποχρεώσεις των τραπεζών και των χρηματοπιστωτικών οργανισμών», Δελτίο ΕΕΤ, Τεύχος 2, Β Τρίμηνο 1995.

² Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, «Το διεθνές και κοινοτικό κανονιστικό πλαίσιο για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και η ενσωμάτωση του στην ελληνική έννομη τάξη», Δελτίο ΕΕΤ, Δ' τρίμηνο 2005.

το εμπόριο των ναρκωτικών, των όπλων, των αναβολικών, τη διακίνηση γυναικών και παιδιών προς εκμετάλλευση, τη διακίνηση λαθρομεταναστών κ.α. Πρόκειται για φαινόμενο μεγάλης έκτασης, καθώς ο όγκος της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες αντιπροσωπεύει, σύμφωνα με το ΔΝΤ, μεταξύ 2 και 5% του παγκόσμιου ΑΕΠ.

Η διαδικασία οικονομικής ολοκλήρωσης στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με την κατάργηση των περιορισμών στη διακίνηση κεφαλαίων, προσώπων και υπηρεσιών έχει δυσκολέψει τους σχετικούς ελέγχους από τις δικτυικές αρχές. Επί πλέον, το πρόβλημα στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει επιδεινωθεί τα τελευταία χρόνια λόγω της επέκτασης των δικτύων διακίνησης των ναρκωτικών από την Βόρεια Αμερική προς την Ευρώπη, της διείσδυσης των ασιατικών καρτέλ στον Ευρωπαϊκό χώρο, την ενδυνάμωση της ρωσικής μαφίας, την διάλυση των κρατικών τραπεζικών ιδρυμάτων των χωρών του πρώην ανατολικού μπλοκ, την στροφή της Ιταλικής μαφίας προς την Ανατολική Ευρώπη και άλλων πολλών παραγόντων.

Στην Ελλάδα, η οποία τα τελευταία χρόνια έχει μετατραπεί σε εστία συγκέντρωσης και ξεπλύματος παράνομων κεφαλαίων της ρωσικής κυρίως και της αλβανικής μαφίας, το ποσό των παράνομων εσόδων που ξεπλύθηκαν το 1999 είχε εκτιμηθεί περίπου στα 15 τρις δραχμές³, ενώ κατά τα επόμενα χρόνια συνέχισε να αυξάνεται με υψηλούς ρυθμούς. Στην ετήσια έκθεση του 2005 του State Department περιλαμβάνεται ειδική αναφορά στη χώρα μας, όσον αφορά το φαινόμενο του «ξεπλύματος βρώμικου χρήματος», όπου επισημαίνεται ότι η Ελλάδα είναι ευάλωτη στο ξέπλυμα βρώμικου χρήματος από την διακίνηση ναρκωτικών, πορνείας, τσιγάρων και παράνομων στοιχημάτων από εγκληματικές οργανώσεις που προέρχονται από χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και των Βαλκανίων⁴. Σύμφωνα με τη F.A.T.F., το μεγαλύτερο πρόβλημα είναι η διακίνηση ναρκωτικών, με τα έσοδα από την συγκεκριμένη δραστηριότητα να ξεπερνούν το 50% των εσόδων της συνολικής εγκληματικής δραστηριότητας στη χώρα μας. Ο μεγάλος αριθμός οικονομικών μεταναστών ή και προσφύγων από τις προαναφερόμενες χώρες, επέτεινε την εκροή μεγάλων χρηματικών ποσών από τη χώρα μας (μεταναστευτικά εμβάσματα) η οποία χρησιμοποιείται και σαν κάλυμμα για να ξεπλένονται μεγάλα παράνομα κεφάλαια τα οποία μετά μεταφέρονται προς τις γειτονικές χώρες όπου ο έλεγχος είναι σχεδόν ανύπαρκτος⁵.

Διαδικασία «ξεπλύματος βρώμικου χρήματος» : Φάσεις και τεχνικές

Η συστηματοποίηση η οποία γίνεται ευρέως αποδεκτή τόσο από την αμερικάνικη όσο και από την ευρωπαϊκή θεωρία, διακρίνει τρεις φάσεις στη διαδικασία νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες⁶:

1 Φάση τοποθέτησης (*placement stage*), κατά την οποία το ρευστό χρήμα, χωρίς να χρησιμοποιούνται ιδιαίτερες κινήσεις παραπλάνησης ή οικονομικοτεχνικοί ελιγμοί, διοχετεύεται και αναμιγνύεται με νόμιμα κεφάλαια ή απλά κατανίθεται σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Το στάδιο αυτό συμπεριλαμβάνει και την «φυσική» διασυνοριακή μεταφορά χαρτονομισμάτων Με την ολοκλήρωση της τοποθέτησης, τα έσοδα από

³ Το ΒΗΜΑ 19/12/1999, «15τρις δραχμές ξεπλένονται κάθε χρόνο, σε πανευρωπαϊκό κέντρο του μαύρου χρήματος εξελίσσεται η Ελλάδα», Ιωάννα Μάνδρου.

⁴ Το ΒΗΜΑ 17/04/2005, «Ευάλωτη η Ελλάδα στο ξέπλυμα χρήματος», Τόνια Τσακίρη.

⁵ Τραγάκης, Γεώργιος (1995), σελ.60.

⁶ Κάτσιος Στ., (1998) , σελ.81-82

εγκληματικές δραστηριότητες δεν έχουν πλέον τη μορφή ρευστού χρήματος.

- 2 Φάση διαστρωμάτωσης-συσσώρευσης (*layering stage*), κατά την οποία με τη βοήθεια ενός σύνθετου πλέγματος παραπλανητικών μεταφορών (*multiple transfers*) και πολύπλοκων συναλλαγών (*multiple transactions*), γίνεται το πρώτο σημαντικό βήμα για την αποκοπή των παράνομων εσόδων από την εγκληματική τους πηγή και την απόκρυψη της πραγματικής προέλευσης τους.
- 3 Φάση ολοκλήρωσης (*integration stage*), κατά την οποία μετά την εξαφάνιση κάθε ίχνους που θα διευκόλυνε τις εποπτικές αρχές (*audit trail*), ολοκληρώνεται η ενσωμάτωση των περιουσιακών στοιχείων στο οικονομικό σύστημα έχοντας αποκτήσει πλέον νομιμοφάνεια.

Οι φάσεις *placement*, *layering* και *integration* μπορούν να λάβουν διάφορες μορφές στην πράξη, και να πραγματοποιηθούν συνεχόμενα ή ανεξάρτητα, ή ακόμα και να παραλειφθεί κάποια από αυτές. Ο τρόπος και η μέθοδος εξαρτάται από τους διαθέσιμους μηχανισμούς και τις ανάγκες κάθε εγκληματικής οργάνωσης. Παρακάτω παραθέτουμε συνοπτική περιγραφή των κυριότερων τεχνικών που χρησιμοποιούνται σε διεθνές επίπεδο και στα τρία στάδια της διαδικασίας⁷:

Φάση τοποθέτησης:

- Η μέθοδος του μυρμηγκιού (*smurfing*) είναι μία ευρέως διαδεδομένη πρακτική με τη οποία διοχετεύεται το βρώμικο χρήμα στο νόμιμο χρηματοπιστωτικό σύστημα κατακερματίζοντας τον όγκο των χρημάτων σε πολλές συναλλαγές κάτω από το όριο αναφοράς (δήλωσης) ή αναγνώρισης. Στη μέθοδο αυτή, οι απεσταλμένοι -οι οποίοι είναι κατά κανόνα πρόσωπα τα οποία δεν κινούν υποψίες- είτε προβαίνουν απευθείας σε καταθέσεις σε τραπεζικούς λογ/μους, είτε μετατρέπουν τα ποσά σε ταχυδρομικές και τραπεζικές επιταγές, τις οποίες στη συνέχεια προωθούν σε μεσάζοντες, οι οποίοι με τη σειρά τους τις επαναπροωθούν σε άλλες τράπεζες (εσωτερικού ή εξωτερικού) όπου κατατίθενται σε λογ/μους των «δικαιούχων».
- Συνέργεια υπαλλήλου ή στελέχους κάποιου χρηματοπιστωτικού οργανισμού, ο οποίος κάνει αποδεκτές καταθέσεις μεγάλων χρηματικών ποσών παρακάμπτοντας τις από το νόμο προβλεπόμενες διαδικασίες.
- Εσφαλμένη παρουσίαση της πραγματικής ταυτότητας των δικαιούχων των τραπεζικών λογαριασμών και χρησιμοποίηση αντ'αυτών εταιριών-βιτρίνα, με βασικές εξαιρέσεις από την υποχρέωση αναφοράς και εξακρίβωσης ταυτότητας.
- Απόκτηση υλικών αντικειμένων (αυτοκίνητα, πλοία, αεροπλάνα, ακίνητα, πολύτιμα μέταλλα) ή χρηματο-οικονομικών εργαλείων (μετοχές, ταξιδιωτικές επιταγές, τραπεζικές επιταγές) όπου δεν προβλέπεται «πόθεν έσχες».
- Διασυνοριακή λαθραία φυσική μεταφορά χρημάτων συσκευασμένων ως εμπορεύματα σε χώρα χωρίς συναλλαγματικούς περιορισμούς και χωρίς αυστηρή νομοθεσία τραπεζικού απορρήτου, όπου θα κατατεθούν σε κάποιο χρηματοπιστωτικό ίδρυμα ή οργανισμό, από την οποία μπορούν με ευκολία να επανεξαχθούν χωρίς ίχνη για τις εποπτικές και διωκτικές αρχές.

Φάση συσσώρευσης:

- Ηλεκτρονική μεταφορά κεφαλαίων
- Μετατροπή σε άλλες μορφές χρηματοοικονομικών εργαλείων.

⁷ Κάτσιος Στ., (1998), σελ.88-89

- Πώληση ή εξαγωγή περιουσιακών στοιχείων.
- Παραποίηση εξαγωγικών – εισαγωγικών εγγράφων

Φάση ολοκλήρωσης:

- Δημιουργία εταιρείας «σφραγίδα» ή εταιρίας «βιτρίνα». Οι εταιρείες αυτές είναι νομικές οντότητες νόμιμα καταχωρημένες στην χώρα διαμονής των παρανόμων, είναι άμεσα ή έμμεσα ελεγχόμενες από αυτούς και συμμετέχουν ή προσποιούνται ότι συμμετέχουν στο νόμιμο εμπόριο, ώστε τα παράνομα έσοδα να εμφανίζονται ως νόμιμα.
- Συνέργεια αλλοδαπής τράπεζας.
- Απόκτηση περιουσιακών στοιχείων.

Η ανωτέρω θεωρητική προσέγγιση συμπληρώνεται στη βιβλιογραφία από ευρύτατη περιπτωσιολογία, προερχόμενη από πραγματικές περιπτώσεις ξεπλύματος χρήματος που έχουν διαλευκανθεί. Η παράθεση τέτοιων στοιχείων ξεφεύγει από τους σκοπούς αυτής της εργασίας, πρέπει πάντως να τονιστεί ότι η ευρηματικότητα των εγκληματιών είναι αξιοσημείωτη και επομένως κάθε προσπάθεια εκπαίδευσης των ατόμων που θα επιφορτιστούν με το έργο της πρόληψης ή/ και καταστολής της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές ενέργειες πρέπει οπωσδήποτε να περιλαμβάνει εκτεταμένη περιπτωσιολογία.

Το ρυθμιστικό πλαίσιο αντιμετώπισης του προβλήματος

Το διεθνές και ευρωπαϊκό ρυθμιστικό πλαίσιο για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες.

Δεδομένου ότι το ξέπλυμα χρημάτων είναι διεθνές πρόβλημα, η διεθνής συνεργασία είναι κρίσιμη για την επιτυχία κάθε προσπάθειας αντιμετώπισής του. Με την έντονη πίεση και πρωτοβουλία των Η.Π.Α όπου τα παράνομα έσοδα από το εμπόριο των ναρκωτικών έχουν γιγαντωθεί, άρχισαν και οι υπόλοιπες κυρίως δυτικές χώρες να συμμετέχουν στην προσπάθεια πάταξης του φαινομένου. Διάφορες πρωτοβουλίες έχουν θεσπιστεί για την αντιμετώπιση του προβλήματος σε διεθνές επίπεδο:

- Η Διεθνής Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών του 1988 για την καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών φαρμάκων και ψυχοτρόπων ουσιών, γνωστή ως «Σύμβαση της Βιέννης».
- Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης του 1990 για τη νομιμοποίηση, την ανίχνευση, την κατάσχεση και τη δήμευση των εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, γνωστή ως «Σύμβαση του Στρασβούργου».
- Η Διεθνής Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών του 1999 για την καταστολή της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.

Κατά τη Σύνοδο Κορυφής της Ομάδας των 7 (G7) στο Παρίσι, το 1989, καθιερώθηκε μια σημαντική οργάνωση, η Financial Action Task Force (FATF) ή Ομάδα Χρηματοοικονομικής Δράσης για το Ξέπλυμα Χρήματος, με σκοπό να αναπτύξει μια συντονισμένη διεθνή απάντηση. Η FATF αποτελεί τον κύριο φορέα από τον οποίο εκπορεύονται οι κανόνες του διεθνούς δικαίου για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Δεν αποτελεί διεθνή οργανισμό, αλλά είναι διεπιστημονικό σώμα εμπειρογνομώνων, που ασχολείται με τη μελέτη του προβλήματος της χρήσης του Χρηματοοικονομικού συστήματος για το ξέπλυμα χρήματος και υποστηρίζεται γραμματειακά από τον ΟΟΣΑ. Μέλη της FATF είναι 31 κράτη στα οποία περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, τα επτά

ιδρυτικά κράτη του G-7 και η Ελλάδα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Συμβούλιο Συνεργασίας του Περσικού Κόλπου.

Ρόλος της FATF είναι να προτείνει τα κατάλληλα νομικά και ρυθμιστικά μέτρα για την πάταξη του φαινομένου του ξεπλύματος «βρώμικου» χρήματος. Μια από τις πρώτες ενέργειες της FATF ήταν να αναπτυχθούν 40 συστάσεις, οι οποίες καθορίζουν τα μέτρα που οι εθνικές κυβερνήσεις πρέπει να λάβουν για να αντιμετωπίσουν τη νέα πραγματικότητα. Ύστερα από τη δημιουργία της FATF, πολλοί διεθνείς οργανισμοί και Ενώσεις όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση, το Συμβούλιο της Ευρώπης, η Οργάνωση των Αμερικανικών Κρατών, καθιέρωσαν τα πρότυπα και τις εισηγήσεις του για την καταπολέμηση του προβλήματος στις τις χώρες-μέλη τους.

Περαιτέρω, σε διεθνές επίπεδο η Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία, στο πλαίσιο ενός εκ των επικουρικών της στόχων, έχει διατυπώσει κατά καιρούς τις θέσεις της σε θέματα πρόληψης της χρησιμοποίησης του τραπεζικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και καταστολής της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, με στόχο την προώθηση της ομοιόμορφης ερμηνείας και αντιμετώπισης από τις εθνικές εποπτικές αρχές-μέλη της των βασικών ζητημάτων που ανακύπτουν.

Ευρωπαϊκή Ένωση.

Το ισχύον κοινοτικό κανονιστικό πλαίσιο για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας βασίζεται σε τέσσερις νομικές πράξεις:

- Την Απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου της 26/6/2001 για το ξέπλυμα χρήματος, τον προσδιορισμό, τον εντοπισμό, τη δέσμευση, την κατάσχεση και τη δήμευση των οργάνων και των προϊόντων του εγκλήματος.
- Την Οδηγία 2005/60/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας.
- Την Οδηγία 2006/70/EK της Επιτροπής, για τη θέσπιση μέτρων εφαρμογής της Οδηγίας 2005/60/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου όσον αφορά τον ορισμό του «πολιτικώς εκτεθειμένου προσώπου» και τα τεχνικά κριτήρια για την εφαρμογή της απλουστευμένης δέουσας επιμέλειας ως προς τον πελάτη και την εφαρμογή της εξαίρεσης σε περιπτώσεις άσκησης χρηματοπιστωτικής δραστηριότητας σε περιστασιακή ή πολύ περιορισμένη βάση.
 - Τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1781/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, περί των πληροφοριών για τον πληρωτή που συνοδεύουν τις μεταφορές χρηματικών ποσών⁸.

Το Ελληνικό κανονιστικό πλαίσιο και η ενσωμάτωση του διεθνούς και κοινοτικού κανονιστικού πλαισίου στην ελληνική έννομη τάξη

Το ελληνικό κανονιστικό πλαίσιο για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και την καταστολή της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας περιλαμβάνεται στις ακόλουθες νομικές

⁸ Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, «Πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας», Δελτίο ΕΕΤ, 'Β τρίμηνο 2006.

πράξεις, μέσω των οποίων έχουν ενσωματωθεί στην εσωτερική έννομη τάξη η ισχύουσα κοινοτική Οδηγία και οι Συμβάσεις της Βιέννης, του Στρασβούργου και των Ηνωμένων Εθνών :

- Νόμος 2331/1995 (όπως τροποποιήθηκε με το Νόμο 3424/05). Ο πρόσφατος νόμος έχει εξουσιοδοτήσει τις αρμόδιες εποπτικές αρχές να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα για αποτελεσματική εφαρμογή, όχι μόνο σύμφωνα με το γράμμα, αλλά και το πνεύμα του. Ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει στις διατάξεις του άρθρου 7, με τις οποίες καθιερώθηκε η λειτουργία Επιτροπής, η οποία λειτουργεί ως Ανεξάρτητη Διοικητική Αρχή με την επωνυμία «Εθνική Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες». Έργο της Αρχής είναι η συγκέντρωση, αξιολόγηση και διερεύνηση των πληροφοριών που διαβιβάζονται σε αυτήν, από τα πιστωτικά ιδρύματα και άλλους υπόχρεους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς για ύποπτες συναλλαγές νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες.
- Νόμοι 1990/1991, 2655/1998 και 3034/2002.

Τράπεζα της Ελλάδος. Με την ΠΔΤΕ 2577/2006 κωδικοποιήθηκαν οι διατάξεις που αφορούν την πρόληψη της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες για τις εποπτευόμενες από την Τράπεζα της Ελλάδος επιχειρήσεις που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του νόμου, δηλαδή πιστωτικά ιδρύματα, εταιρίες χρηματοδοτικής μίσθωσης, εταιρίες πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων, ανταλλακτήρια συναλλάγματος και επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών διαμεσολάβησης στη μεταφορά κεφαλαίων. Η εν λόγω κωδικοποιητική εγκύκλιος καθορίζει τις υποχρεώσεις των εποπτευόμενων από αυτήν επιχειρήσεων, προκειμένου να διασφαλισθεί η ορθή και αποτελεσματική εφαρμογή των διατάξεων της ισχύουσας νομοθεσίας. Οι υποχρεώσεις αυτές αφορούν ειδικότερα τα εξής:

- την πιστοποίηση της ταυτότητας των συναλλασσόμενων,
- την τήρηση αρχείου για πέντε τουλάχιστον χρόνια από τη λήξη των σχέσεων τους με τους πελάτες, όσον αφορά τις συμβάσεις, και από τη διενέργεια της τελευταίας συναλλαγής, όσον αφορά τις συναλλαγές,
- τον εντοπισμό, χειρισμό και την αναφορά των ύποπτων συναλλαγών στην αρμόδια Επιτροπή του άρθρου 7 του Νόμου 2331/1995,
- τον καθορισμό ειδικότερων ποσοτικών κριτηρίων για τον προσδιορισμό των συναλλαγών που θα πρέπει να εξετάζονται με ιδιαίτερη προσοχή,
- τις συναλλαγές χωρίς προσωπική επαφή με τον πελάτη,
- τη θέσπιση διαδικασιών εσωτερικού ελέγχου και επικοινωνίας,
- τις ακολουθούμενες ενέργειες σε περιπτώσεις συναλλαγών με πρόσωπα (φυσικά και νομικά) τα οποία προέρχονται από μη συνεργάσιμες χώρες, όπως αυτές προσδιορίζονται από την FATF,
- τις πληροφορίες που θα πρέπει να συνοδεύουν τον εντολέα κατά την αποστολή μηνυμάτων ηλεκτρονικής μεταβίβασης κεφαλαίων, εγχώρια και διασυνοριακά,
- τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τις συστάσεις της FATF, και την εκπαίδευση του προσωπικού, τον τρόπο παροχής πληροφοριών στην Τράπεζα της Ελλάδος, καθώς και τις προβλεπόμενες ποινές και διοικητικές κυρώσεις προς τις εποπτευόμενες επιχειρήσεις⁹.

Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς: Το Μάρτιο του 2007 τέθηκε επίσης σε ισχύ απόφαση της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς σχετικά με την «Πρόληψη της

9 Χ.Γκόρτσος, «Το διεθνές και κοινοτικό κανονιστικό πλαίσιο για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και η ενσωμάτωση του στην ελληνική έννομη τάξη», Δελτίο ΕΕΤ, 1^ο τρίμηνο 2005.

χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας»¹⁰. (ΦΕΚ 1803 Β, 11/12/06). Η εν λόγω απόφαση αφορά ένα ιδιαίτερα ευρύ φάσμα εταιρειών (ΑΕΠΕΥ, ΑΕΕΔ, ΑΕΔΑΚ, ΑΕΕΧ, ΑΕΕΠ) καθώς και τα διευθυντικά στελέχη, τους υπαλλήλους και γενικά όλα τα φυσικά πρόσωπα που παρέχουν επενδυτικές υπηρεσίες για λογαριασμό των εταιρειών αυτών ενώ στις διατάξεις της περιλαμβάνει όλες τις υποχρεώσεις που οι παραπάνω εταιρείες θα έχουν προκειμένου να εντοπίσουν μία ύποπτη συναλλαγή.

Η νομιμοποίηση εγκληματικών εσόδων μέσω του Διαδικτύου: Ένα πρόβλημα μείζονος σημασίας.

Η ανάπτυξη του διαδικτύου και του ηλεκτρονικού εμπορίου έχει επιφέρει σημαντικές μεταβολές στην οργάνωση των επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένου του χρηματοπιστωτικού τομέα, καθώς και στη συμπεριφορά των καταναλωτών, προκαλώντας αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας και της παραγωγικότητας, νέες εξειδικευμένες θέσεις εργασίας, καθώς και εκτεταμένο φάσμα καταναλωτικών επιλογών. Ταυτόχρονα, έχει ανοίξει νέες ευκαιρίες στους οικονομικούς εγκληματίες καθώς και νέες διεξόδους για την νομιμοποίηση εσόδων σε «κλασσικούς» εγκληματίες.

Η αξία των συναλλαγών του ηλεκτρονικού εμπορίου, μόνο για τις ΗΠΑ που εκπροσωπούν το 70% του παγκόσμιου, ήταν το 2004 \$145 δισεκατομμύρια, το 2005 \$168, και υπολογίζεται ότι το 2010 θα έχει φθάσει στα \$316. Το συντριπτικά μεγαλύτερο τμήμα του συνόλου των παραγγελιών, μέσω ηλεκτρονικού εμπορίου, αφορά τουρισμό, βιβλία και ολοένα περισσότερο και χρηματοοικονομικές υπηρεσίες¹⁰.

Η έκταση που έχει προσλάβει, στις μέρες μας, η εκμετάλλευση από τις τράπεζες των εφαρμογών του παγκόσμιου ιστού έχει επιτρέψει τη μερική αντικατάσταση τόσο των παραδοσιακών διαύλων επικοινωνίας με την πελατεία τους - ή τουλάχιστον μ' ένα τμήμα της- όσο και των παραδοσιακών δικτύων διάθεσης των υπηρεσιών τους- δηλαδή των καταστημάτων- από το Διαδίκτυο. Οι τραπεζικές συναλλαγές μπορούν πλέον να διεκπεραιώνονται από παντού, χωρίς την μεσολάβηση τραπεζικών υπαλλήλων, απλοποιώντας την έννοια του νομίματος και επαναθέτοντας το ζήτημα των σχέσεων μεταξύ νομίματος, τραπεζών και πελατών τους.

Είναι αξιοσημείωτο μάλιστα το γεγονός ότι έχουν συσταθεί και λειτουργούν τράπεζες που παρέχουν σε παγκόσμια κλίμακα τις υπηρεσίες τους αποκλειστικά και μόνο μέσω Διαδικτύου, χωρίς να έχουν φυσική παρουσία στην επικράτεια ενός ή περισσοτέρων κρατών μέσω ίδρυσης καταστημάτων (πρόκειται για τις λεγόμενες «εικονικές τράπεζες» ή Internet-only banks).

Η επέκταση της χρήσης των ηλεκτρονικών τραπεζικών συναλλαγών και ιδιαίτερα της διεκπεραίωσης συναλλαγών μέσω δικτύων ή ακόμη και τηλεφώνου καθιστούν στην πράξη την ανίχνευση ύποπτων συναλλαγών πολύ δύσκολη αφού δεν υπάρχει η ανάμιξη ανθρώπινου παράγοντα. Οποιοσδήποτε πελάτης μπορεί μέσω του προσωπικού του υπολογιστή να δώσει εντολή μεταφοράς χρήματος από τον λογαριασμό του σε άλλο λογαριασμό του

¹⁰ Μαρία Νεγρεπόντη, «Ημερίδα του ΑΠΘ της Σχολής Οικονομικών Σπουδών, σε συνεργασία με το Τδρυμα Δελιβάνη για το Ηλεκτρονικό Εμπόριο», 15.3.2006

εσωτερικού ή του εξωτερικού και μέσω του κεντρικού ηλεκτρονικού υπολογιστή να εκτελεστούν οι εντολές του κατά γράμμα.

Τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του Διαδικτύου, τα οποία το κάνουν ιδιαίτερα ελκυστικό στη χρήση του τόσο από τους απλούς πολίτες όσο, όμως, και από εκείνους που επιδιώκουν το ξέπλυμα μαύρου χρήματος, που αποκόμισαν από παράνομες δραστηριότητες, είναι :

- Ταχύτητα και αμεσότητα στην πραγματοποίηση των συναλλαγών.
- Διατήρηση της ανωνυμίας των συναλλασσόμενων. Οι κρυπτογραφικές μέθοδοι που υιοθετήθηκαν για την ασφαλέστερη λειτουργία του Διαδικτύου και η δυνατότητα υλοποίησης μεταφορών κεφαλαίων εξ αποστάσεως, διευκολύνουν την ανωνυμία των συναλλασσόμενων.
- Μειώνει την ανάγκη μεταφοράς χαρτονομισμάτων και, άρα, προσφέρει ασφάλεια ενάντια στην κλοπή αλλά και την επισήμανση από τις δικαστικές αρχές που είναι ευαισθητοποιημένες στην διακίνηση σημαντικού όγκου χαρτονομισμάτων.
- Παρέχει πρόσβαση στο ηλεκτρονικό εμπόριο.
- Αυξάνει και βελτιώνει την προσβασιμότητα στα κεφάλαια των καταθετών, νομίμων και μη.
- Παρέχει τη δυνατότητα επέκτασης των οικονομικών δοσοληψιών πέρα από εθνικά σύνορα.
- Παρέχει τη δυνατότητα μη μεσολάβησης άλλου ατόμου (π.χ. τραπεζικού υπαλλήλου) στην πραγματοποίηση μίας συναλλαγής. Όσον αφορά στο «ξέπλυμα χρήματος», η μη ύπαρξη προσωπικής επαφής δυσκολεύει να την κανονιστική συμμόρφωση των τραπεζών, τη δυνατότητα εντοπισμού των ύποπτων συναλλαγών και την ορθή εφαρμογή της ουσιώδους αρχής «Γνώρισε τον πελάτη σου».

Αξίζει να τονιστεί ότι οι τραπεζικές υπηρεσίες που προσφέρονται στο διαδίκτυο και αφορούν πρόσβαση και συναλλαγές σε τραπεζικούς λογαριασμούς που έχουν ανοιχτεί με τις προβλεπόμενες διαδικασίες και διασφαλίσεις σε νομίμως λειτουργούντα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερα εποπτικά προβλήματα. Οι ανησυχίες σχετίζονται με υπεράκτιες τράπεζες ή μη τραπεζικά οικονομικά ή άλλα ιδρύματα και επιχειρήσεις του κυβερνοχώρου, τα οποία μπορούν να αποδέχονται και να μεταφέρουν περιουσιακά στοιχεία με μορφή κεφαλαίων ή εμπορικών αξιών χωρίς να υπόκεινται στις νόμιμες διαδικασίες ελέγχου και εποπτείας. Οι τράπεζες του κυβερνοχώρου δίνουν στους δράστες της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων τη δυνατότητα να μεταφέρουν τεράστια ποσά μετρητών χρημάτων (E-cash) ή τίτλους κυριότητας πολύτιμων περιουσιακών στοιχείων με ταχύτητα, ασφάλεια και μυστικότητα ή αδιαφάνεια. Οι υπεράκτιοι τόποι εγκατάστασης (locations) των τραπεζών του διαδικτύου, καθιστούν ιδιαίτερα δύσκολη την ανίχνευση των συναλλαγών για κανονιστικούς σκοπούς με τουλάχιστον τρεις τρόπους¹¹:

- 1 Οι εκτός νομιμότητας τόποι εγκατάστασης των τραπεζών του κυβερνοχώρου προσφέρουν στους δράστες της νομιμοποίησης τη δυνατότητα της τοποθέτησης (placement) εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες σε εκ πρώτης όψεως νόμιμες μορφές καταθέσεων και της συσσώρευσης (layering) των συναλλαγών για την απόκρυψη του πραγματικού δικαιούχου τους.

¹¹ Κάτσιοι Στ., «Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Η γεωπολιτική του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος: Το φαινόμενο της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες.» Θεσ/νικη 1998, σελ.126

- 2 οι τόποι εγκατάστασης μετακινούνται εύκολα με συνέπεια να μπορούν οι δράστες και οι παράνομες τράπεζες του διαδικτύου να «εκπέμπουν» από διευθύνσεις φαντάσματα, γεγονός που δυσκολεύει σημαντικά την ανίχνευση των παράνομων συναλλαγών, των δραστών και των κεφαλαίων τους.
- 3 οι δυνατότητες των υπεράκτιων, ιδιαίτερα ευέλικτων «χρηματοπιστωτικών» εταιρειών δημιουργούν σοβαρότατα προβλήματα και στις φορολογικές αρχές, δεδομένου ότι οι συναλλαγές στο διαδίκτυο μπορούν να εμφανίζουν οποιονδήποτε τόπο προέλευσης και ότι, λόγω της παγκοσμιότητας του χώρου διεκπεραίωσης των συναλλαγών, οι δράστες της νομιμοποίησης αλλά και οι νόμιμοι συναλλασσόμενοι μπορούν να επιλέξουν ανάλογα με το είδος των συναλλαγών, τον πλέον ενδεικνυόμενο φορολογικά τόπο.

Ήδη από τις αρχές του 1997, έχει απασχολήσει τους ειδικούς της FAFT, της Επιτροπής της Βασιλείας, αλλά και ανεξάρτητους ερευνητές, το κατά πόσο και με ποιους τρόπους ήταν εφικτό να θεσπιστούν τα κατάλληλα μέτρα για την αντιμετώπιση του φαινομένου του «ξέπλυματος μαύρου χρήματος» μέσω του Διαδικτύου. Στην ετήσια αναφορά της FAFT για το «ξέπλυμα χρήματος», του έτους 1996-1997¹² έγινε μια πρώτη τοποθέτηση των θεμάτων που σχετίζονται με το «ξέπλυμα» μέσω διαδικτύου, ενώ στη συνέχεια οι ειδικοί της κατέγραψαν ορισμένα πιθανά μέτρα για την αντιμετώπιση του φαινομένου¹³:

- Η εποπτεία και επιτήρηση των εκδοτών των προϊόντων νέας τεχνολογίας
- Η επέκταση της νομοθεσίας για το «ξέπλυμα χρήματος», εκτός από τους εκδότες των προϊόντων νέας τεχνολογίας και στους αντιπροσώπους τους (κυρίως όταν αυτοί δεν είναι χρηματοπιστωτικά ιδρύματα).
- Η αναπροσαρμογή των ήδη υφιστάμενων μέτρων ενάντια στη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες -κυρίως εκείνων που σχετίζονται με την ταυτότητα του πελάτη και τους ελέγχους- ώστε να καταστεί ευκολότερο το έργο των αρχών για τον εντοπισμό παράνομων δραστηριοτήτων.
- Η σύνδεση των προϊόντων νέας τεχνολογίας με τα πιστωτικά ιδρύματα και τους τραπεζικούς λογαριασμούς.
- Η τήρηση συγκεκριμένων διαδικασιών που αφορούν στην τήρηση αρχείων ικανών να διευκολύνουν μία πιθανή εξέταση και έρευνα των αρχών.
- Η καθιέρωση διεθνών προτύπων για τα μέτρα αντιμετώπισης της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες μέσω των νέων τεχνολογιών και η επιδίωξη ύπαρξης ομοιομορφίας των προτύπων αυτών μεταξύ διαφορετικών εθνικών δικαιοδοσιών.
- Η ενίσχυση των απαιτήσεων για τη λήψη των στοιχείων της ταυτότητας των πελατών, ώστε να μην υφίστανται ανώνυμοι λογαριασμοί.
- Η δημιουργία νέων διαδικασιών, που θα διευκολύνουν τη δυνατότητα των πιστωτικών ιδρυμάτων να γνωρίζουν ουσιαστικά τον πελάτη τους και την επαγγελματική του δραστηριότητα, ακόμα και όταν εκείνος χρησιμοποιεί τις υπηρεσίες Internet που παρέχει το πιστωτικό ίδρυμα
- Η ανάπτυξη νέων τεχνολογιών που θα καθιστούν εφικτή την ανακάλυψη των ύποπτων συναλλαγών μέσω Διαδικτύου και την επιβεβαίωση της ταυτότητας του πελάτη. Όπως ήδη υφίστανται σήμερα ηλεκτρονικά συστήματα παρακολούθησης των συναλλαγών τα οποία θέτουν συγκεκριμένες παραμέτρους εντοπισμού ύποπτων συναλλαγών (όπως π.χ. το ύψος ποσού), θα μπορούσαν να υπάρξουν και αντίστοιχα συστήματα (ή

¹² FAFT, (1997), σ.14

¹³ FAFT, (1998), σ.3-4, FAFT, (2000), σ.4 FAFT, (2001), σ.8

να αναδιοργανωθούν τα ήδη υπάρχοντα), ικανά να εντοπίζουν τις ύποπτες συναλλαγές που πραγματοποιούνται μέσω Διαδικτύου και να τις θέτουν σε περαιτέρω έλεγχο.

- Ο περιορισμός των υπηρεσιών μέσω Διαδικτύου και του ύψους αυτού του είδους των συναλλαγών. Η θέσπιση ανώτατου ορίου σε κάθε συναλλαγή ή η απαγόρευση συναλλαγών σε ορισμένες περιπτώσεις (π.χ. αποστολή εμβασμάτων σε πιστωτικό ίδρυμα χώρας που ανήκει στη *black list* της FATF ή σε άτομο το όνομα του οποίου συναντάται στους διεθνείς καταλόγους τρομοκρατών).
 - Ο περιορισμός των συναλλαγών μέσω Διαδικτύου μόνο σε όσους λογαριασμούς ανοίχθηκαν με τον παραδοσιακό τρόπο (π.χ. κατόπιν προσωπικής επαφής του πελάτη με τους υπαλλήλους του πιστωτικού ιδρύματος).
 - Η απαγόρευση παροχής υπηρεσιών μέσω Διαδικτύου σε μία συγκεκριμένη εθνική δικαιοδοσία από ένα πιστωτικό ίδρυμα το οποίο δε διαθέτει άδεια λειτουργίας στην εν λόγω εθνική δικαιοδοσία.
 - Η επίβλεψη-εποπτεία πρέπει να ασκείται και από την εθνική δικαιοδοσία στην οποία «εδρεύει» η τράπεζα που προσφέρει υπηρεσίες μέσω *Internet* και από τις εθνικές δικαιοδοσίες των πελατών της εν λόγω τράπεζας (οι οποίοι πιθανά διαμένουν σε άλλες χώρες).
 - Η απαίτηση να διατηρούν οι *Internet Service Providers* (ISPs) αξιόπιστους καταλόγους των συνδρομητών-πελατών τους, με τις απαραίτητες πληροφορίες ταυτότητας.
 - Η διασφάλιση ότι αυτές οι πληροφορίες θα είναι διαθέσιμες διεθνώς και έγκαιρα, όταν τούτο απαιτείται λόγω πραγματοποίησης δικαστικών ερευνών.
- Η επιβολή των κανονισμών προς όλες τις κατευθύνσεις (και όχι μόνο προς τα πιστωτικά ιδρύματα), θα μπορούσαν να μετριάσουν τους κινδύνους του οργανωμένου εγκλήματος μέσω του Διαδικτύου. Η ανάγκη διεθνούς συνεργασίας είναι, περισσότερο από ποτέ, απαραίτητη όσο αφορά τόσο στη θέσπιση του κατάλληλου θεσμικού πλαισίου, το οποίο θα αντιμετωπίσει δραστικά και αποτελεσματικά το φαινόμενο, όσο και στην επιβολή του νόμου.

Η εφαρμογή του κανονιστικού πλαισίου για την καταπολέμηση του ξεπλύματος από τον Ελληνικό Τραπεζικό τομέα: Μια μελέτη πεδίου.

Σκοπός της εμπειρικής έρευνας ήταν η διερεύνηση της αποτελεσματικότητας του Ελληνικού Τραπεζικού συστήματος στην καταπολέμηση του φαινομένου της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, εκτιμώντας τις γνώσεις και το βαθμό ενημέρωσης του προσωπικού πάνω στο πρόβλημα αυτό. Για το σκοπό αυτό συντάχτηκε ερωτηματολόγιο που περιλαμβάνει 23 ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής που εξετάζουν την κατάρτιση των υπαλλήλων καθώς και 10 ερωτήσεις κρίσης. Το ερωτηματολόγιο αυτό¹⁴ μοιράστηκε το Μάρτιο του 2008 σε 20 καταστήματα τραπεζών του νομού Σερρών, από τα οποία 12 στην πόλη των Σερρών και 8 σε επαρχιακές πόλεις.

Μοιράστηκαν 100 ερωτηματολόγια σε τραπεζικούς υπαλλήλους άνδρες και γυναίκες διαφόρων κατηγοριών ηλικίας, ειδικότητας, προϋπηρεσίας και

¹⁴ Το ερωτηματολόγιο δεν παρατίθεται στο συγκεκριμένο άρθρο λόγω έλλειψης χώρου, αλλά είναι στη διάθεση κάθε ενδιαφερομένου. Η επεξεργασία του ερωτηματολογίου έχει γίνει με το πρόγραμμα *Access* και διευκολύνει την επέκταση της έρευνας στο σύνολο της χώρας.

μόρφωσης και συγκεντρώθηκαν 88 ανώνυμες απαντήσεις. Το ποσοστό ανταπόκρισης κρίνεται αρκετά ικανοποιητικό και τα αποτελέσματα και συμπεράσματά μας καλύπτουν πλήρως τον τραπεζικό τομέα του συγκεκριμένου νομού. Η έρευνα αυτή θεωρείται πιλοτική, και στο βαθμό που τα αποτελέσματά της κρίνονται ενδιαφέροντα, μπορεί να επεκταθεί δειγματοληπτικά σε τραπεζικά καταστήματα σε όλη τη χώρα.

Παρακάτω με ποσοστά, πίνακες και διαγράμματα θα παρουσιάσουμε τα πιο σημαντικά συμπεράσματα της έρευνας.

Πίνακας 1: Δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος

ΦΥΛΟ		ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ		ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ		ΠΡΟΥΠΗΡΕΣΙΑ	
Άνδρες	52%	Γυμνάσιο	4,6%	Αν. στέλεχος	11,4	1-5 έτη	33
Γυναίκες	48%	Λύκειο	25%	Προϊστάμενος	20,4	6-10 έτη	33%
ΗΛΙΚΙΑ		ΙΕΚ		Ταμίας	25	>10	34
<30	25%	ΤΕΙ	12,5%	Υπάλληλος	43,2		
31-40	47%	ΑΕΙ	49%				
41-50	19%	Μεταπτυχιακά	4,6%				
>50	9%						

Πίνακας 2: Ποσοστά επιτυχίας στις ερωτήσεις γνώσεων (1-23)

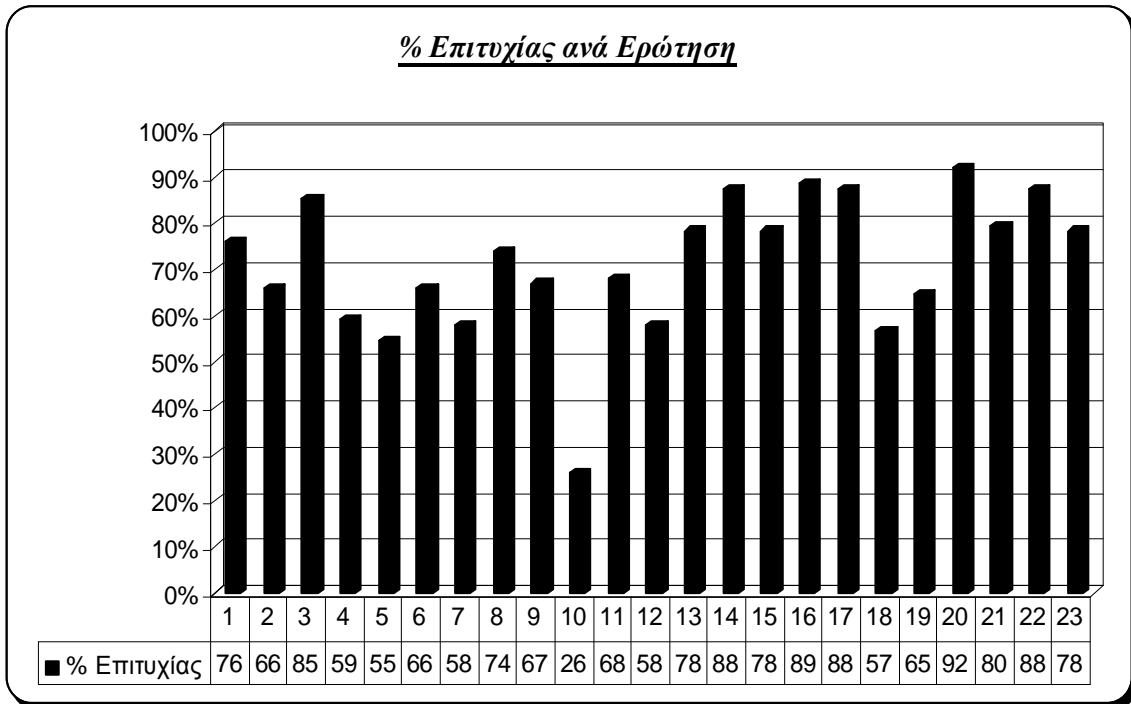
ΦΥΛΟ		ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ		ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ		ΠΡΟΥΠΗΡΕΣΙΑ	
Άνδρες	69,2	Γυμνάσιο	60,9	Αν. στέλεχος	80,4	1-5 έτη	71,1
Γυναίκες	73,1	Λύκειο	69,8	Προϊστάμενος	75,9	6-10 έτη	70,2
ΗΛΙΚΙΑ		ΙΕΚ		Ταμίας	66,8	>10	72,2
<30	71,2	ΤΕΙ	73,9	Υπάλληλος	69,1		
31-40	70,7	ΑΕΙ	71,7				
41-50	73,9	Μεταπτυχιακά	81,5				
>50	67,9						

Συνοπτικά, οι στατιστικοί δείκτες επιτυχίας των ερωτώμενων του δείγματος περιγράφονται παρακάτω:

- Μέσος Όρος 71%
- Μέγιστο 92 %
- Ελάχιστο 26%
- Διακύμανση 15%
- Διάμεσος 74%

Μόνο τρεις από τις 23 ερωτήσεις που ήταν σχεδιασμένες να ελέγξουν τις γνώσεις των υπαλλήλων γύρω από το πρόβλημα του ξεπλύματος χρήματος συγκέντρωσαν ποσοστά αποτυχίας μεγαλύτερα το 40% συγκεκριμένα η ερώτηση 10¹⁵ με ποσοστό αποτυχίας 74%, η 12 με ποσοστό 42% και η 18 με ποσοστό 43%.

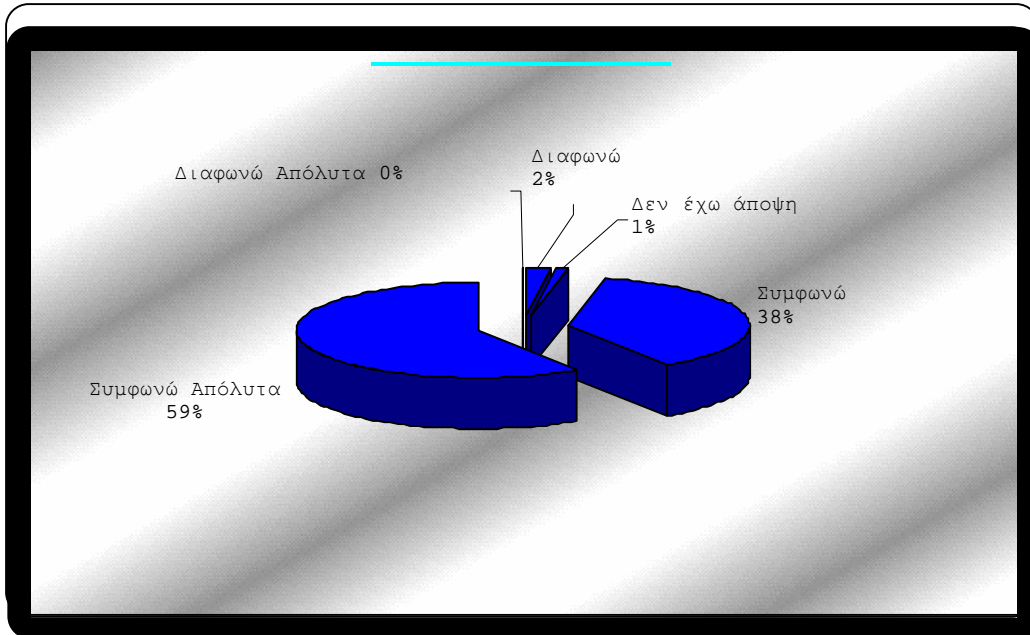
¹⁵ «Η ενσωμάτωση δεν μπορεί να συμβεί χωρίς διαστρωμάτωση» , Σωστό-Λάθος-Δεν Γνωρίζω.

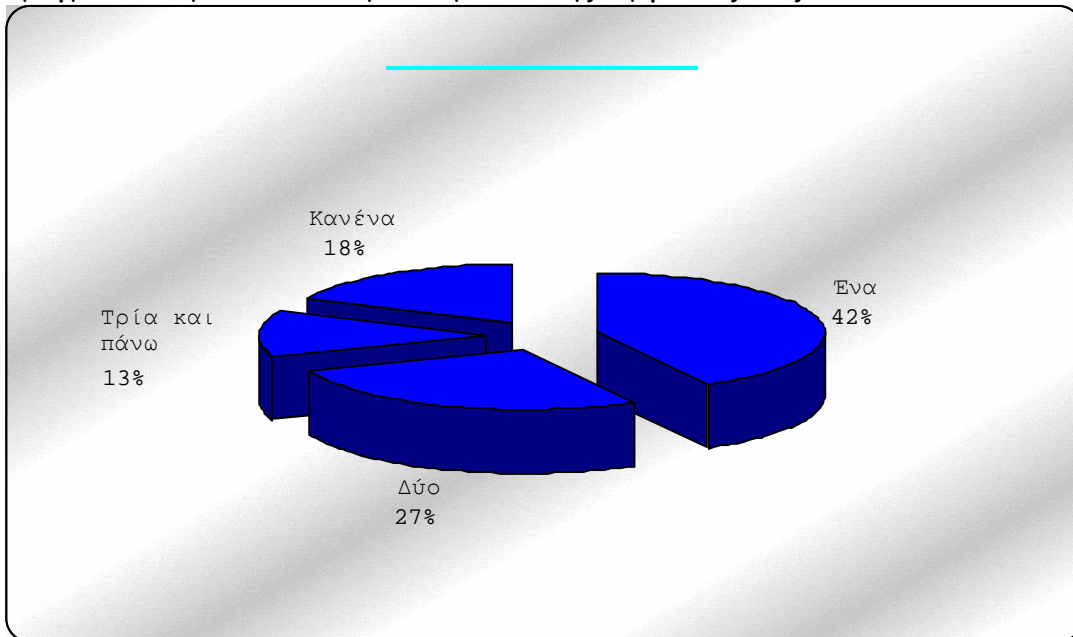
Στη συνέχεια, στα διαγράμματα που ακολουθούν, εξετάζουμε τις επιδόσεις των υπαλλήλων σε σχέση με το επίπεδο εκπαίδευσης τους αλλά και τον αριθμό σεμιναρίων που κατά δήλωσή τους παρακολούθησαν. Αξίζει εδώ να σημειωθεί ότι οι ερωτώμενοι δίνουν μεγάλη αξία στην επιμόρφωση, όπου μόλις 3% διαφωνούν ή δεν έχουν άποψη πάνω στην θέση ότι η εκπαίδευση του προσωπικού είναι θεμελιώδης για την σωστή τήρηση των κανόνων και διαδικασιών σε ένα τραπεζικό ίδρυμα (ερώτηση νο 5). Το ποσοστό των υπαλλήλων που δεν έχουν παρακολουθήσει κανένα σεμινάριο για το ξέπλυμα χρήματος στο δείγμα μας φτάνει το 18%, το δε ποσοστό επιτυχίας τους στις ερωτήσεις είναι 63% έναντι 72% έως 74% των ατόμων που παρακολούθησαν ένα έως 3 σεμινάρια. Παρατηρούμε ότι πέραν του 1^{ου} σεμιναρίου η βελτίωση των γνώσεων των υπαλλήλων είναι οριακή.

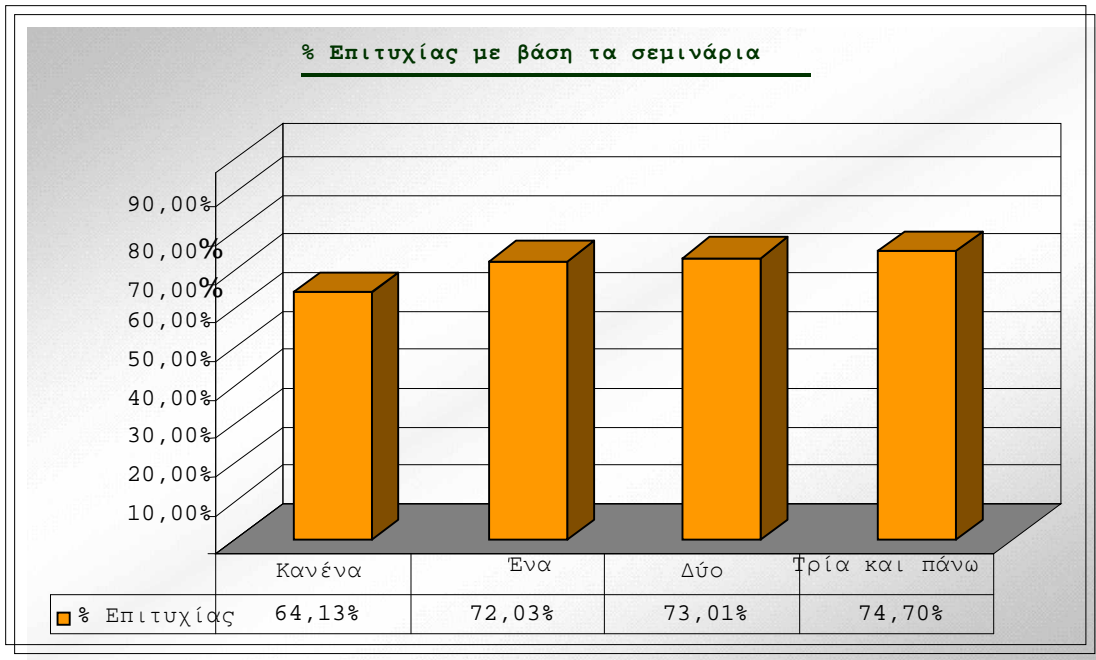
Ένα άλλο σημείο που προέκυψε από την επεξεργασία των δεδομένων ήταν ότι από τις διάφορες βαθμίδες του προσωπικού που εξετάστηκαν, οι ταμίες έλαβαν συγκριτικά λιγότερη επιμόρφωση, εξέφρασαν έλλειψη ικανοποίησης για το επίπεδο των γνώσεών τους πάνω στο θέμα και είχαν και χαμηλότερη επίδοση στις τεχνικές ερωτήσεις. Αν αυτό το στοιχείο επιβεβαιωθεί και σε πανελλαδικό επίπεδο, είναι αρκετά ανησυχητικό διότι οι ταμίες είναι αυτοί που λόγω της θέσης τους έχουν τη δυνατότητα να ανιχνεύσουν ύποπτες συμπεριφορές και ο ρόλος τους στην καταπολέμηση του ξεπλύματος χρήματος μέσω του Τραπεζικού συστήματος δεν πρέπει να υποτιμάται.

Ερώτηση 5: Η εκπαίδευση του προσωπικού αποτελεί θεμελιώδη παράγοντα για την τήρηση των κανόνων και των διαδικασιών σε ένα τραπεζικό ίδρυμα.

Ερώτηση 6η : Πόσα εκπαιδευτικά σεμινάρια για την πρόληψη του ξεπλύματος μαύρου χρήματος και την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας σας έχουν πραγματοποιηθεί κατά την διάρκεια της εργασίας σας στο πιστωτικό ίδρυμα;

Συμπεράσματα

Το πρόβλημα του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος στην εποχή μας λαμβάνει όλο και μεγαλύτερες διαστάσεις και οι δυνητικές αρνητικές επιπτώσεις του στην επίσημη οικονομία διευρύνονται. Οι ηλεκτρονικές συναλλαγές, η μείωση χρήσης ρευστού χρήματος, η οικονομικές ενώσεις και η παγκοσμιοποίηση δημιουργούν ένα πεδίο όπου το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος επεκτείνεται. Για να καταπολεμηθεί το φαινόμενο ριζικά, όλες οι χώρες οφείλουν να ενσωματώσουν στο εθνικό τους δίκαιο τα προβλεπόμενα από τις Διεθνείς συνθήκες και να βελτιώσουν τα εγχώρια συστήματα ποινικής δικαιοσύνης προκειμένου να αυξηθεί ο «κίνδυνος επιβολής του νόμου». Είναι όμως τέτοια η εφευρετικότητα, η εξυπνάδα και η ευελιξία αυτών που σήμερα επιδίδονται στο ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, καθώς και των οργανωμένων εγκληματικών ομάδων των οποίων τις ανάγκες εξυπηρετούν, που οι εγχώριες πρωτοβουλίες είναι από μόνες τους αναγκαίες, αλλά μη ικανές για την μέγιστη αποτελεσματική δράση. Απαιτούνται ιδιαίτερα αυξημένα επίπεδα διεθνούς συνεργασίας. Οι κεντρικές τράπεζες, οι οικονομικοί οργανισμοί, καθώς επίσης και όλα τα σχετιζόμενα σύνολα σε εθνικό και διεθνές επίπεδο χρειάζεται να συνεργαστούν μεταξύ τους. Η ανταλλαγή πληροφοριών, ο έλεγχος, η τήρηση βασικών αρχείων, η συνεργασία με τον ιδιωτικό τομέα, η υιοθέτηση της τεχνολογίας για τον καλύτερο εντοπισμό των παράνομων ενεργειών, η συνεχής εκπαίδευση των υπαλλήλων αλλά και η συμμόρφωση και εγρήγορση του κοινού στα αυξημένα μέτρα παροχής πληροφοριών προς τους χρηματοοικονομικούς οργανισμούς με τους οποίους συνεργάζονται, θα διαδραματίσουν ένα σημαντικό ρόλο για την αντιμετώπιση του προβλήματος. Ήδη στη χώρα μας, η συμμόρφωση των Τραπεζών και εταιρειών της κεφαλαιαγοράς στις διατάξεις των νέων κανονισμών είναι σε καλό δρόμο, όπως φαίνεται και από την περιορισμένης έκτασης έρευνα αυτής της εργασίας, και επί πλέον έχει αρχίσει να γίνεται αισθητή και στο συναλλασσόμενο κοινό, αλλά υπάρχει ακόμα πολλή δουλειά που πρέπει να γίνει για την αντιμετώπιση του φαινομένου.

Αναφορές

- Γκόρτσος, Χρήστος (2005), «Το διεθνές και κοινοτικό κανονιστικό πλαίσιο για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και η ενσωμάτωση του στην ελληνική έννομη τάξη», Δελτίο ΕΕΤ, Δ' τρίμηνο 2005, Αθήνα.
- Γκόρτσος, Χρήστος (2006), «Το νέο πλαίσιο αρχών για την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για την νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας: μια συστηματική επισκόπηση», Δελτίο ΕΕΤ, Δ' τρίμηνο 2006, Αθήνα.
- Gilmore, C. William. (1999), «Βρώμικο Χρήμα: Η ανάπτυξη μέτρων για να αντιμετωπιστεί το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος», Αθήνα.
- Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, (2006), «Πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας», Δελτίο ΕΕΤ, Β' τρίμηνο 2006, Αθήνα.
- Κάτσιος, Σταύρος (1998), «Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Η γεωπολιτική του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος : Το φαινόμενο της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες», Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη.
- Κάτσιος, Σταύρος (1992), «Pecunia non olet?: Η νομοθετική αντιμετώπιση της νομιμοποίησης των εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες», Δελτίο ΕΕΤ, Τεύχος 36, Δ' τρίμηνο 1992, Αθήνα.
- Κυριακόπουλος, Παναγιώτης (2006), «Συνοπτική παρουσίαση του Παραρτήματος 4 της ΠΔΤΕ 2577/2006», Δελτίο ΕΕΤ, Δ' τρίμηνο 2006, Αθήνα.
- Lilley P., (2003), «Dirty Dealing», Kogan Page, London and Sterling, VA.
- Νεγρεπόντη, Μαρία (2006), «Ημερίδα του ΑΠΘ της Σχολής Οικονομικών Σπουδών, σε συνεργασία με το «Ίδρυμα Δελιβάνη» για το Ηλεκτρονικό Εμπόριο», Αθήνα.
- Πάσχας, Γεώργιος (2004), «Οι μονάδες εσωτερικής επιθεώρησης των Τραπεζών και ο ρόλος τους για την αντιμετώπιση του οικονομικού εγκλήματος», Δελτίο ΕΕΤ, Α' τρίμηνο 2004, Αθήνα.
- Στεφανίδης, Θάνος (2006), «Οι επιπτώσεις στα πιστωτικά ιδρύματα από την εφαρμογή στην πράξη των διατάξεων του Παραρτήματος 4 της ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006», Δελτίο ΕΕΤ, Δ' τρίμηνο 2006, Αθήνα.
- Στεφανίδης, Θάνος (2006), «Η σημασία της εκπαίδευσης στην πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας», Δελτίο ΕΕΤ, Δ' τρίμηνο 2006, Αθήνα.
- Τραγάκης, Γεώργιος (1995), «Ο νόμος για την νομιμοποίηση των εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και οι υποχρεώσεις των τραπεζών και των χρηματοπιστωτικών οργανισμών», Δελτίο ΕΕΤ, Τεύχος 2, Β' τρίμηνο 1995, Αθήνα.
- Φουντουκίδης, Α. (2008) «Το φαινόμενο της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και η αντιμετώπιση του στην Ελληνική πραγματικότητα». Διπλωματική Εργασία, λ. Μεταπτυχιακό πρόγραμμα «Τραπεζική», Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Πρωτογενείς πηγές

- FAFT, (1997), «1996-1997 Report on Money Laundering Typologies».
- FAFT, (1998), «1997-1998 Report on Money Laundering Typologies».
- FAFT, (2000), «1999-2000 Report on Money Laundering Typologies».
- FAFT, (2001), «2000-2001 Report on Money Laundering Typologies».